

Sygn. akt II CSK 747/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 stycznia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

SSA Jacek Grela

w sprawie z powództwa X.Y.

przeciwko Skarbowi Państwa - Komendantowi Policji

W [...].

o ochronę dóbr osobistych ,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 14 stycznia 2015 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 22 maja 2013 r.,

uchyla zaskarżony wyrok w pkt. I tiret 2 (dwa) i 3 (trzy) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 22 maja 2013 r., zmieniając częściowo wyrok Sądu Okręgowego z dnia 19 grudnia 2012 r., nakazał pozwanemu Skarbowi Państwa złożenie oświadczenia woli w Gazecie [...] o treści: „Komendant Policji w [...]. wyraża głębokie ubolewanie za działanie nieustalonego funkcjonariusza Policji w Komendzie Powiatowej Policji w [...]., polegające na ujawnieniu i wykorzystaniu przez rozpowszechnienie, wbrew obowiązkowi zachowania tych informacji w tajemnicy służbowej, dokonanego przez X.Y. zgłoszenia o przestępstwie, wskutek czego naruszono dobra osobiste X.Y. w postaci dobrego imienia, godności, czci, prawa do prywatności, poszanowania jej kalectwa i wolności od drwin i szykan z tej przyczyny”, a ponadto - uszczegółwiając treść żądania o „usunięcie nagrania z portali internetowych” - zobowiązał stronę pozwaną do „podjęcia czynności mających na celu usunięcie telefonicznego nagrania zgłoszenia przez powódkę o popełnieniu przestępstwa z portali internetowych, na których nagranie to zostało umieszczone, w tym w szczególności zwrócenie się w tym celu z odpowiednim żądaniem do właścicieli lub administratorów portali”.

Sąd Apelacyjny ustalił, że ośmieszająca powódkę rozmowa telefoniczna z policjantem, który przyjął jej zgłoszenie o [...], została nagrana w Komendzie Powiatowej Policji w [...], a następnie wprowadzona do Internetu przez nieustaloną osobę. Na skutek rozpowszechniania tej rozmowy na licznych portalach społecznościowych stało się ono przedmiotem żartów użytkowników Internetu.

Skarga kasacyjna, wniesiona od tej części wyroku, w której strona pozwana została zobowiązana do podjęcia czynności mających na celu usunięcie nagranej rozmowy z portali internetowych oraz zwrócenia się z odpowiednim żądaniem do właścicieli lub administratorów portali, oparta została na zarzucie naruszenia art. 325 k.p.c. oraz art. 24 § 1 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarżący, uzasadniając zarzut naruszenia art.325 k.p.c., trafnie podniósł, że zawarte w sentencji zaskarżonego wyroku rozstrzygnięcie o żądaniu powódki,

jako pozbawione precyzji czyni go niezdatnym do wykonania w postępowaniu egzekucyjnym.

W judykaturze wielokrotnie zwracano uwagę na konieczność redagowania sentencji orzeczenia w sposób zawierający precyzyjne i samodzielne rozstrzygnięcie o żądaniu, bez potrzeby dokonywania dalszych czynności, należących ze względu na swój przedmiot do postępowania rozpoznawczego. Sformułowanie w sentencji rozstrzygnięcia o żądaniach stron nie może stwarzać wątpliwości co do treści wyroku i musi umożliwiać jego wykonanie (przykładowo: uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego [zasada prawna] z 20 września 1988 r., III CZP 37/88, OSNCP 1989, nr 3, poz.40; wyrok Sądu Najwyższego z 9 października 1968 r., I CR 366/68, nie publ.; wyrok Sądu Najwyższego z 24 stycznia 1985 r., III CRN 297/84, nie publ.; wyrok Sądu Najwyższego z 16 lutego 2012 r., III CSK 201/11, OSNC-ZD 2013, nr 3, poz.50).

W orzecznictwie dotyczącym spraw o naruszenie dóbr osobistych również wskazuje się na konieczność redagowania sentencji wyroku w sposób kategoriowy i wykluczający pozostawienie jej konkretyzacji którejkolwiek ze stron (wyrok Sądu Najwyższego z 19 stycznia 1982 r., IV CR 500/01, OSNCP 1982, nr 8-9, poz.123). W wyroku należy więc określić konkretne czynności (zachowania), które pozwany powinien przedsięwziąć w celu usunięcia skutków naruszenia. Takie wymaganie znajduje uzasadnienie nie tylko w prawie procesowym, lecz odpowiada także brzmieniu art.24 k.c. Opis tych czynności powinien być na tyle jednoznaczny, aby wierzyciel i organ egzekucyjny mogli na podstawie sentencji wyroku stwierdzić, jaki sposób egzekucji należy wdrożyć w celu wykonania świadczenia, a także – co odnosi się również do pozwanego - w jakim momencie wyrok został w całości wykonany. W przeciwnym razie wyrok jest niezdatny do egzekucji sądowej.

Formuła sentencji zaskarżonego wyroku, w której treść zasądzzonego świadczenia określona została przez zobowiązanie pozwanego „do podjęcia czynności mających na celu usunięcie telefonicznego nagrania z portali internetowych, w tym w szczególności zwrócenie się w tym celu z odpowiednim żądaniem do właścicieli lub administratorów portali” nie czyni zadość tym wymaganiom. Na ocenę tę nie rzutują, powołane przez powódkę w odpowiedzi na

skargę kasacyjną, argumenty dotyczące specyfiki medium, jakim jest Internet. Specyfika ta nie może wpływać na wymagania dotyczące precyzji formułowania sentencji orzeczenia w zakresie, w jakim obejmuje rozstrzygnięcie o żądaniu powódki.

Oceniając za usprawiedliwiony zarzut naruszenia art. 24 k.c. przez zobowiązanie strony pozwanej do dokonania czynności, które z braku ich jednoznacznej indywidualizacji nie mogą doprowadzić do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego powódki, wskazać należy, że w literaturze oraz orzecznictwie Sądu Najwyższego nie analizowano, jakie konkretne czynności mogłyby być adekwatne w celu usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego, do którego doszło w Internecie. Niewątpliwie specyfika tego środowiska czyni proporcjonalnym — w razie naruszenia czci - zastosowanie środków, które pozwolą na dotarcie z ewentualnym sprostowaniem, odwołaniem lub oświadczeniem obejmującym przeprosiny do nieograniczonego kręgu osób, które mogły zapoznać się ze źródłem naruszenia.

Z ustaleń dokonanych w sprawie wynika, że dostępność spornego materiału w Internecie nie jest wyłącznie następstwem bezprawnych działań pozwanego, lecz także działań niekontrolowanych przez niego osób trzecich, w których dyspozycji znalazło się nagranie wskutek jego pierwotnego ujawnienia. Pozwany - w ramach usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego powódki - został zobowiązany do podjęcia starań o udaremnienie naruszeń tego dobra. Tego rodzaju zobowiązanie nie mieści się w granicach środków zmierzających do usunięcia skutków naruszenia w rozumieniu art. 24 k.c., nie można bowiem zachowań anonimowych osób trzecich, korzystających z usług internetowych uznać za „skutek naruszenia” w rozumieniu tego przepisu.

Wprawdzie powódka nie wystąpiła z powództwem przeciwko podmiotom zarządzającym portalami internetowymi, na których umieszczono ośmieszające ją materiały lub przeciwko osobom bezpośrednio wprowadzającym nagranie do Internetu, to jednak dla oceny zasadności zarzutu naruszenia art. 24 k.c. nieodzowne staje się prześledzenie w niezbędnym zakresie regulacji prawnych

funkcjonowania usług świadczonych przez podmioty zarządzające portalami na rzecz ich użytkowników.

Podstawowe ramy prawne funkcjonowania usług pozwalających na wprowadzenie do sieci określonych treści i ich udostępnianie osobom trzecim reguluje ustawa z 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną, dalej jako „u.ś.u.d.e.” (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 1422). Przepisy tej ustawy określają obowiązki usługodawcy związane ze świadczeniem usług drogą elektroniczną, zasady wyłączania odpowiedzialności usługodawcy z tytułu świadczenia tych usług oraz zasady ochrony danych osobowych osób fizycznych korzystających z usług świadczonych drogą elektroniczną. Internetowe portale społecznościowe (na nich umieszczone zostały nagrania z udziałem powódki) tworzone są przez użytkowników Internetu z wykorzystaniem infrastruktury informatycznej udostępnionej przez usługodawców (tzw. *user generated content*, Web2.0). W konstrukcji tej funkcjonuje podmiot udostępniający infrastrukturę informatyczną, a więc świadczący usługę drogą elektroniczną (*servis provider*) oraz podmioty wprowadzające do sieci określone treści (*content providers*). Pierwszy z wymienionych podmiotów (*servis provider*) umożliwia użytkownikom umieszczanie w sieci określonych treści w zarządzanym przez siebie systemie oraz udostępnia je innym osobom, nie kontrolując ich treści. Zachowania tych podmiotów co do zasady odpowiadają znamionom usługi tzw. hostingu.

Okoliczność, że podmioty świadczące usługi hostingu (podobnie jak podmioty umożliwiające sprawny dostęp do portali internetowych) tylko pośredniczą w udostępnianiu drogą elektroniczną treści pochodzących od osób trzecich rzutuje na ukształtowanie zasad ich odpowiedzialności za naruszenie praw podmiotowych osób trzecich lub naruszenie obowiązujących przepisów prawa w związku z treścią przechowywanych danych. W świetle art.12 - 15 u.ś.u.e.d. podmioty pośredniczące zwolnione są od odpowiedzialności cywilnoprawnej (zarówno za sprawstwo, jak i pomocnictwo), administracyjnej oraz karnej za zawartość udostępnionych materiałów, nie są one bowiem - zgodnie z art.15 u.ś.u.d.e. - zobowiązane do sprawdzania (monitorowania) przekazywanych, przechowywanych lub udostępnianych danych. Innymi słowy, brak wiedzy o treści udostępnionych informacji jest zasadniczym warunkiem uchylenia odpowiedzialności tych

podmiotów. Warunek ten skonkretyzowany został w art.14 ust. 1 u.ś.u.d.e., który stanowi, że nie ponosi odpowiedzialności za przechowywane dane ten, kto udostępniając zasoby systemu teleinformatycznego w celu przechowywania danych przez usługobiorcę nie wie o bezprawnym charakterze danych lub związanej z nimi działalności, a w razie otrzymania urzędowego zawiadomienia lub uzyskania wiarygodnej wiadomości o bezprawnym charakterze danych lub związanej z nimi działalności niezwłocznie uniemożliwi dostęp do tych danych. Z regulacji tej należy *a contrario* przyjąć, że odpowiedzialność podmiotu świadczącego hosting jest możliwa w dwóch przypadkach, a mianowicie: gdy posiada on wiedzę o bezprawnym charakterze udostępnionych za jego pośrednictwem danych a także wtedy, gdy mimo otrzymania urzędowego zawiadomienia lub uzyskania wiarygodnej wiadomości o bezprawnym charakterze udostępnionych danych nie uniemożliwił on dostępu do tych danych.

W doktrynie prezentowany jest - w drodze wykładni uwzględniającej motyw 45 dyrektywy 2000/3/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego, Dz. Urz. UE 2000, L 178, s.l - pogląd, że wyłączenie odpowiedzialności przewidziane w art.14 ust. 1 u.ś.u.d.e. nie dotyczy możliwości dochodzenia roszczeń mających na celu usunięcie spornych treści lub zablokowanie dostępu do nich. Pogląd ten, zważywszy na techniczny charakter przetwarzania danych pochodzących od osób trzecich oraz ich liczbę, powodujących, że usługodawcy nie mają realnej możliwości systematycznej weryfikacji udostępnianych danych, budzi w ocenie Sądu Najwyższego istotne zastrzeżenia. Są one podnoszone także w literaturze z powołaniem się na motyw 42 wspomnianej dyrektywy 2000/31/WE przez zwolenników pasywnej - w przypadku hostingu - postawy usługodawcy wobec przesyłanych danych.

Sąd Najwyższy, dokonując wykładni art.14 ust. 1 u.ś.u.d.e., w wyroku z 8 lipca 2011 r., IV CSK 665/10 (OSNC 2012, nr 2, poz. 27) trafnie wywiódł, że usługodawca świadczący usługi polegające na umożliwieniu bezpłatnego dostępu do utworzonego przez siebie portalu dyskusyjnego nie ponosi

odpowiedzialności za naruszenie dóbr osoby trzeciej, chyba że wiedział, że wpis na portalu narusza te dobra i nie usunął go niezwłocznie.

Przedstawiony wątek rozważań prowadzi do konkluzji, że powódce, której dobra osobiste zostały naruszone przez ośmieszającą treść umieszczonego w sieci nagrania, przysługiwałoby roszczenie przeciwko podmiotom świadczącym usługi elektroniczne (*servis providers*), gdy podmioty te nie mogłyby powołać się na przywilej przewidziany w art.14 ust. 1 u.ś.u.d.e., a także przeciwko wszystkim osobom, które nagranie udostępniły, tj. wprowadziły nagranie do Internetu (*content providers*).

Rozważanie obu przypadków jest bezprzedmiotowe, strona pozwana - co jest oczywiste - nie zarządza bowiem portalami, na których nagranie zostało udostępnione. Nie można jej również przypisać - w świetle dokonanych ustaleń - statusu podmiotu, który nagranie udostępnił. Sądy obu instancji nie ustaliły takiego faktu nawet w trybie domniemania faktycznego. Dokonywanie ustaleń w drodze domniemania faktycznego polega na tym, że sąd wyprowadza wniosek o istnieniu określonego faktu na podstawie innych lub innego udowodnionego faktu. Tego rodzaju procesu myślowego Sąd Apelacyjny nie przeprowadził, ograniczając się do stwierdzenia: „pewne jest, że musiał to [udostępnienie nagrana na portalach] uczynić jeden z funkcjonariuszy policji pracujących w Komendzie Policji w [...] lub pracownik cywilny tej Komendy”, z jednoczesnym podkreśleniem, że „strona pozwana nie może ponosić odpowiedzialności za umieszczenie nagrania w Internecie”. Nie do końca zatem jest jasne, na czym polegało przypisane pozwanemu Skarbowi Państwa „ujawnienie”, czy też „upublicznienie” nagrania.

Odnosząc się natomiast do roszczenia powódki skierowanego przeciwko pozwanemu, jako podmiotowi, który nie pozostaje w żadnym stosunku umownym, jaki powstaje w ramach usługi *hostingu* świadczonej zazwyczaj nieodpłatnie przez podmioty zarządzające portalami na rzecz osób trzecich (użytkowników portali), do rozważenia pozostaje kwestia, jakimi czynnościami - w ramach poleceń wynikających z uwzględnienia roszczenia o dopełnienie czynności potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego powódki - pozwany mógłby zostać obciążony, skoro nałożone na niego w zaskarżonym wyroku zobowiązanie nie

mieści się - zarówno z perspektywy prawa procesowego (art. 325 k.p.c.), jak i materialnego (art. 24 k.c.) - w granicach środków zmierzających do usunięcia skutków naruszenia w rozumieniu art. 24 k.c.

Ocenę w tym zakresie poprzedzić należy przypomnieniem, że w orzecznictwie dotyczącym sposobu redagowania rozstrzygnięcia o żądaniu powoda w sprawach o naruszenie dóbr osobistych utrwalony jest pogląd, że sąd może ingerować w treść żadanego oświadczenia przez ograniczenie zakresu treści bądź uściślenie określonych sformułowań (wyroki Sądu Najwyższego z 22 grudnia 1997 r., II CKN 546/97, OSNC 1998, nr 7-8, poz.119; z 11 stycznia 2007 r., II CSK 392/06, nie publ.; z 8 października 2008r., V CSK 153/08, nie publ.; z 6 lutego 2013 r., V CSK 123/12, nie publ.). Oprócz wspomnianej możliwości obciążenia pozwanego obowiązkiem opublikowania na portalach społecznościowych, na których nagranie jest zamieszczone oświadczenia odpowiedniej treści, rozważenia wymaga - w ramach zgłoszonego roszczenia - kwestia możliwości zobowiązania pozwanego do zawiadomienia określonych usługodawców, że na zarządzanych przez nich portalach internetowych znajduje się nagranie, które prawomocnym wyrokiem sądu wydanym w sporze między poszkodowaną a pozwanym zostało uznane za naruszające dobra osobiste, a tym samym bezprawne. Możliwość taka istnieje, bowiem powodowi, którego dobro osobiste zostało naruszone wskutek zachowania pozwanego umożliwiającego nieustalonej osobie wprowadzenie na portalu internetowym określonej treści, przysługuje roszczenie o zobowiązanie pozwanego do zawiadomienia podmiotu zarządzającego portalem, że zamieszczona na nim treść, jako bezprawna, narusza dobro osobiste powoda, co stwierdzone zostało prawomocnym wyrokiem. Przekazanie takiej informacji wyłącza możliwość powoływania się przez usługodawcę (podmiot zarządzający portalem internetowym) na przywilej wynikający z art. 14 ust. 1 u.ś.u.d.e., a zarazem - w razie zablokowania dostępu do treści naruszającej dobra osobiste - uchylona zostaje ewentualna odpowiedzialność odszkodowawcza usługodawcy względem usługobiorcy (art. 14 ust. 2 u.ś.u.d.e.).

Wobec tego, że zaskarżony wyrok zapadł z przytoczonymi uchybieniami, stanowiącymi źródło naruszenia powołanych w skardze kasacyjnej art. 325 k.p.c.

i art. 24 k.c. należało orzec, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art.108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).